

УДК 657.47.012.032

Доц. З.Л. Бандура, канд. екон. наук –
Львівський НУ ім. Івана Франка**ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ:
НЕОБХІДНІСТЬ, ДОСТАТНІСТЬ, АКТИВІЗАЦІЯ
ЗА РІВНЯМИ УПРАВЛІННЯ**

Для промислового підприємства основу системи менеджменту становить управління процесом виробництва. Виникнення і формування зумовлюється системним характером внутрішніх і зовнішніх зв'язків кожного підприємства. Інформаційні облікові потоки управління витратами виробництва формуються в підсистемі управлінського обліку. Передумовами його формування виступають такі чинники: технологія бізнесу, організаційна структура менеджменту, облікова політика підприємства.

*Doc. Z.L. Bandura – L'viv NU Ivan Franko's name***Supply with information of management of expenses: necessity, sufficiency, activation behind levels of management**

For the industrial enterprise a basis of system of management makes managements of process of manufacture. Occurrence and formations it is predetermined by system character of internal and external communications of each enterprise. Information registration streams of management are formed by expenses of manufacture at a subsystem of the administrative account. As preconditions of his formation such factors act: technology of business, organizational structure of management, a registration politics of the enterprise.

У сучасному суспільстві існує складна мережа взаємовідносин між підприємством, з одного боку, та зовнішнім середовищем, з іншої, а також всередині підприємства формується найскладніша мережа відносин, які підлягають відображенню в бухгалтерському обліку. Така мережа виробничих взаємовідносин між працівниками різних рівнів управління визначає потребу в обліковій інформації та її потоках. Формування оптимальних інформаційних облікових потоків (ІОП) – завдання складне і потребує індивідуального підходу до підприємств, що зумовлено складністю організаційної будови виробничих систем, ієрархією системи управління витратами виробництва, різноманітним складом рішень, що приймаються, а також колом чинників, що враховуються при виборі прийнятних варіантів управлінських рішень. Ця проблема посилюється кардинальними змінами щодо розуміння витрат та їх визнання у системі бухгалтерського обліку зі введенням у дію національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, зміною підходів до процесу калькулювання та ціноутворення.

Проблемою у формуванні ІОП є криза ефективності функціонування і організації бухгалтерського обліку, що зумовлено низкою макроекономічних чинників, зокрема:

- по-перше, в умовах нестійкого податкового законодавства організація бухгалтерського обліку на більшості підприємств націлена на правильність здійснення розрахунків з бюджетом з податків і обов'язкових платежів. Тобто, бухгалтерський облік не супроводжує бізнес з метою виконання управлінської функції, а лише виступає інструментом при визначенні об'єктів оподаткування;
- по-друге, реформування системи бухгалтерського обліку з метою його гармонізації до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку значно змінило під-

ходи до класифікації об'єктів обліку та методики їх оцінки. Для адаптації національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку потрібен тривалий час, зміна концепцій оцінки окремих активів чи зобов'язань підприємства веде до розробки нових моделей обліку та аналізу економічних рішень і процесів.

Складність розв'язання згаданої проблеми доповнюється тим, що на сьогоднішній день у національній обліковій практиці та наукових розробках недостатньо приділяється увага пошукові альтернативних варіантів організації бухгалтерського обліку як основи механізму формування інформаційного забезпечення управління. Зокрема, на промислових підприємствах, особливо державної форми власності, домінують стереотипи організації обліку, які у сучасних господарських ситуаціях не є ефективними для розв'язання економічних проблем на макро- і мікро-рівні.

Проблемою при формуванні інформаційних облікових потоків управління витратами виробництва (ІОПУВВ) на сучасному етапі є, фактично, формування і становлення самого бухгалтерського обліку та системи його організації в напрямку об'єктивного відображення ринкових факторів впливу на діяльність підприємства і забезпечення аналітичної бази управлінських рішень. Вирішення цієї проблеми передбачає проведення наукових досліджень за декількома напрямками, а саме:

- визначення якісних характеристик облікової інформації,
- параметризація ІОП, дослідження та побудова ефективної системи управління витратами виробництва,
- організація підсистеми управлінського обліку, побудова автоматизованої системи обробки економічної інформації.

У створенні передумов підвищення економічної ефективності підприємства певною мірою має визнаватися управлінська система, яка покликана на основі інформаційної системи забезпечити апарат управління всіх ланок господарства необхідною інформацією для вироблення і прийняття відповідних управлінських рішень, залежно від поставлених завдань і мети.

Вирішення інформаційною системою підприємства завдань, які стоять перед нею, можливе лише за забезпечення умов і насамперед у тому разі, якщо на підприємстві чітко визначено мету для кожного об'єкта управління і рівень прийняття управлінських рішень, а інформаційна система задовольняє всі ланки управління інформацією необхідного виду і необхідного ступеня агрегації. Сьогодні працівникам апарату управління надходить достатня кількість зведеної аналітичної інформації для вироблення варіанта рішень за кожною метою у системі ієрархії, що дає змогу забезпечити управління по відхиленнях від плану. Інформаційна система характеризується комплексністю, оперативністю і систематичністю, високим ступенем оцінок якості інформації, а також високим коефіцієнтом повторного використання. Але в більшості підприємств інформаційна система не створює передумов для достатнього економічного обґрунтування управлінських рішень. На таких підприємствах вона характеризується значним обсягом і нерациональністю потоків інформації. На збір, формування, обробку та інші операції витрачається 40 % бюджетного робочого часу управлінських працівників.

В обсязі інформації, яка надходить працівникам апарату управління, найбільшу частку досі займала обліково-звітна інформація (70 %). Із впрова-

дженням різних форм підрядної діяльності обсяг обліково-звітної інформації дещо зменшився. Проте практика більш передових господарств, у яких високий рівень техніко-технологічного розвитку, не завжди підтверджує ефективність скорочення обсягу облікової інформації. Високорозвинені системи при такому рівні розвитку оргтехніки не повинні зменшувати кількість фіксованої інформації, яка відображає відповідні явища і процеси виробничого характеру, зокрема за затратами, за якістю праці і продукції тощо.

Що стосується планової і розпорядчої інформації, то її обсяг не перевищує відповідно 14 і 16 % від частки всього обсягу інформації. Особливо недостатня частка розпорядчої інформації у функціональних працівників апарату управління.

Ефективність інформаційної системи залежить від рівня оцінки якості інформації, яка поставляється в основному бухгалтерським обліком. Нині ступінь цільового характеру достовірності, своєчасності, повноти, глибини і цінності інформації в господарствах не перевищує – 0,6 коефіцієнта. Велике значення має рівень використання інформації. Дослідженнями вітчизняних вчених встановлено, що відсоток використання інформації тепер становить: керівником підприємства – 32-42, спеціалістами агрономічної служби – 15-20%, бригадирами рілних бригад і завідуючими фермами – лише 2-4%.

Частина зведено-аналітичної інформації є також незадовільною. Вона становить всього 8-10 % від загального обсягу інформації, що недостатньо для обґрунтування варіантів і прийняття управлінських рішень. Система первинних бухгалтерських документів характеризується низьким рівнем аналітичності і не дає змоги збільшити частку зведено-аналітичної інформації. За нашими розрахунками, зведено-аналітична інформація повинна займати до 30 % в усьому обсязі інформації за об'єктами і суб'єктами управління, її частка повинна зростати, особливо в умовах орендної підрядної діяльності та впровадження ринкових відносин, де забезпечується достатньо високий рівень саморегулювання і самостійності у прийнятті і реалізації рішень керівниками господарства.

У господарській практиці викладені умови не враховуються. Такий стан інформаційної системи в багатьох сільськогосподарських підприємствах призводить до того, що керівники господарств недоотримують 20-30 % інформації для вироблення і здійснення управлінських рішень як оперативного, так і стратегічного плану. Необхідно зазначити, що незважаючи на недостатність обсягу інформації для вироблення управлінських рішень, керівнику підприємства для узгодження і затвердження надходить 20-30 % зайвої інформації, що перешкоджає керівникам раціонально використовувати свій робочий час.

Недоліки існуючої системи облікової інформації можна виділити за такими напрямками:

- запізнення поступлення та представлення інформації, що призводить до затримки прийняття рішень та впливає на оперативність управлінських дій;
- дублювання інформаційних потоків різних рівнів управління процесом виробництва продукції, надання послуг та витратами діяльності і в цей же час нестача облікової інформації в окремих її видах, відсутність комплексного представлення необхідної та достатньої інформації.

Протягом тривалого періоду в господарствах робилися спроби усунути недоліки існуючої інформаційної системи за допомогою нових форм управління, децентралізації повноважень саморегулювання в масштабі сільськогосподарського підприємства, однак це не призвело до істотних змін, незважаючи на те, що й були помітні й деякі якісні зрушення.

Аналіз сучасного стану інформаційно-методичного забезпечення управління витратами, виділення їх недоліків та переваг дає змогу виділити новий "комплексний" принцип формування інформаційних облікових потоків, який би відповідав сучасним вимогам щодо повноти та достатності інформаційного забезпечення управління. На нашу думку, "комплексний" принцип формування інформаційного забезпечення повинен:

- мати диференційований метод до відбору інформації залежно від рівня ієрархії системи управління та розподілу відповідальності;
- забезпечувати ентропію системи під час прийняття управлінських рішень;
- відповідати встановленим параметрам, що передусім передбачають оптимізацію у відборі даних під час побудови інформаційного облікового потоку.

Обраний принцип до формування інформаційного забезпечення управління витратами реалізовується через інформаційно-облікову модель із виділеними параметрами.

Вдосконалення інформаційної системи підприємства можливе лише на основі системного і комплексного принципу. І одним із них, на нашу думку, як і підтверджує практика промислового виробництва, передусім є реорганізація підприємств на базі приватизації і на цій основі зміна і перебудова обліку як основи інформаційної бази. Перебудова обліку повинна здійснюватися у напрямі його спрощення, оскільки тепер облік з його недосконалою первинною документацією і бухгалтерськими реєстрами, громіздким планом рахунків та організаційною структурою не відповідає вимогам сьогодення, а тим більше у період переходу до ринку.

Вітчизняний бухгалтерський облік на зламі тисячоліть дістав потужний імпульс до вдосконалення, адже з 2000 р. здійснено перехід на міжнародні стандарти. За рік, що минув, є вже певний досвід в їх застосуванні, виявлено певні переваги загальноприйнятих у міжнародному обліку принципів до його ведення. Поряд з тим, постали й певні труднощі використання міжнародних стандартів у вітчизняній практиці. Тому актуальність привернення додаткової уваги до найважливіших проблем обліку всіх видів витрат і результатів під час здійснення економічної діяльності не викликає сумніву.

Облік загалом – це спостереження, вимірювання та реєстрація фактів та явищ реальної дійсності. У той же час господарський облік вимагає наявності такої облікової інформації, яка несе нові знання про розвиток процесу суспільного виробництва. Таким чином, господарський облік є складною системою спостереження, вимірювання, реєстрації, обробки і передачі інформації про господарську діяльність, яка необхідна для управління цією діяльністю. Сучасними видами господарського обліку є: статистика, бухгалтерський та оперативний облік. [1, с. 8-12].

Мета обліку полягає в управлінні господарськими процесами, у забезпеченні управлінців та інших користувачів необхідною інформацією для аналізу, планування і контролю. Бухгалтерський облік виник і розвивався як засіб спостереження за господарською діяльністю підприємства. Облік і аналіз взаємодіють в інформаційній системі. Облік – самостійна інформаційна система, що регламентується програмами збирання, обробітку, зберігання і пошуку даних. Аналіз створює інформацію, яка визначає вибір управлінського рішення.

У вітчизняній літературі в багатьох випадках стверджується, що за допомогою бухгалтерського обліку досягається ціль, яка пов'язана з процесами управління [2, с.19]. Виходячи з цього, систему управління можна представити у вигляді такої схеми:

$$\begin{array}{c} \text{Ц1} - \text{I} - \text{A} - \text{PP} - \text{PP} - \text{Ц2} \dots, \\ \quad \quad \quad \underbrace{\hspace{1.5cm}} \\ \quad \quad \quad \text{Ат Ц2} \end{array}$$

де: Ц1 та Ц2 – відповідно, перша і наступна на більш високому рівні цілі управління; I – економічна інформація; A – аналіз господарської діяльності; PP – проект рішень, що пропонуються; Ат – аудит; PP – реалізація рішень (процес управління).

Вітчизняний бухгалтерський облік донедавна трактувався як, насамперед, завдання контролю за виконанням планів, забезпечення захисту соціалістичної власності та режиму економії [1, с.33]. Облік за умов ринкової економіки виконує продуктивну роль, яка полягає передусім в обслуговуванні інтересів підприємства як самостійного суб'єкта господарської діяльності, на відміну від обліку, що залишився нам у спадок від планованої централізованої системи господарювання. Облік у ринковій економіці спрямований на відображення господарських операцій в їх логічному взаємозв'язку і взаємозалежності з метою використання відповідної інформації для грамотного управління підприємством. За умов ринку на передній план в обліку виходить його сигнальна, попереджувальна функція, яка створює умови для своєчасного інформування управлінського персоналу підприємства про відхилення від запланованих (нормативних) величин витрат та результатів діяльності з метою корекції управлінських рішень.

Література

1. Палий В.Ф., Соколов Я.В. Теория бухгалтерского учета: Учебник. – М.: Финансы и статистика, 1988. – С. 8-12.
2. Чацкис Е.Д., Лысюк А.Н. Бухгалтерский учет: основы теории и практики. – Д.: Сталкер, 1999.
3. Грачова Р. В Україні хочуть впровадити систему бухобліку ... 1688 року народження// Галицькі контракти, 1999, № 46.

РИНОК ЕЛЕКТРОННОЇ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ ТА ЙОГО ПОТЕНЦІАЛ

Досліджуються проблеми формування та потенціалу розвитку споживачього ринку електронної торгівлі в Україні, а також наводиться його кількісна та якісна характеристика та існуючі канали комунікацій.

Doctorate A.M. Gres' – Commercial Academy of L'viv

The market of electronic trade in Ukraine and potential

Here are researched problems of formations and to potential of development of the consumer market of electronic trade in Ukraine and also his quantitative and qualitative characteristic are given and existing channels of the communications.

Для забезпечення ефективного виходу на ринок інтерактивної торгівлі¹ та складанні бізнес-плану Інтернет-компаніям², перш за все, необхідно чітко уявити аудиторію та кількісний і якісний склад їхніх потенційних клієнтів. Так чіткі дані про кількісний та якісний склад користувачів мережі Інтернет допоможуть компаніям знайти вірні підходи при організації своїх бізнес-процесів у мережі Інтернет, а також грамотно планувати свої рекламні компанії та маркетингові акції.

У світовій практиці вже давно існує традиція проведення досліджень Інтернет-ринку. Такі дослідження проводяться американськими компаніями Forrester Research та NPD Group. Ці компанії щорічно проводять опитування 130 тис. користувачів мережі Інтернет.

Необхідно зазначити, що у вітчизняній практиці такі дослідження проводилися тільки в 2002р. компанією UMG і мали лише оглядовий та узагальнений характер, що, в свою чергу, і викликало необхідність проведення нами спеціального дослідження. Метою цієї публікації є характеристика та аналіз потенціалу ринку електронної торгівлі в Україні.

Сьогодні основними джерелами для отримання інформації про вітчизняний Інтернет-ринок можуть слугувати такі засоби:

- навчальна та наукова література;
- матеріали з платних джерел інформації;
- публікації в спеціалізованих засобах масової інформації;
- звіти про стан Інтернет-ринку, що публікуються міжнародними дослідницькими організаціями та маркетинговими компаніями;
- статистика відвідуваності Web-ресурсів;
- проведення он-лайн та офф-лайн опитувань.

Для проведення даного дослідження ми використовували всі з вище перелічених засобів. Однак, необхідно зазначити, що саме поняття мережі Інтернет передбачає її динамічність та постійну зміну географічної та демографічної структури.

¹ Ринок інтерактивної торгівлі – ринок електронної торгівлі, що охоплює ряд самостійних галузей електронного бізнесу [1].

² Інтернет компанія – суб'єкт господарської діяльності, що здійснює свої бізнес процеси в мережі Інтернет не залежно від вибору бізнес моделі.